

ევროკავშირის სტრუქტურა, კომპეტენციები და ევროკავშირში განვერიანების სტანდარტები

მარიამ ჯიქია*

I. შესავალი

წინამდებარე ნაშრომი მთლიანად ეხება ევროკავშირის ჩამოყალიბებისა და განვითარების ეტაპებს, მის მიზნებს, კომპეტენციებსა და ევროკავშირში განვერიანების სტანდარტებს. აღნიშნული საკითხის აქტუალობა განპირობებულია საქართველო-ევროკავშირის შორის დადებული ასოცირების ხელშეკრულებით, რომელიც პროცედურულად წინ უძღვის განვერიანებას.

ევროპის ქვეყნების გაერთიანების იდეა ათეული წლების მანძილზე არსებობდა, მაგრამ რეალური ღონისძიებები მხოლოდ მეორე მსოფლიო ომის შემდეგ გატარდა. XX საუკუნეში მომხდარმა ორმა მსოფლიო ომმა საშინელი კვალი დატოვა ევროპაზე – მილიონობით მსხვერპლი, განადგურებული ქალაქები, დანგრეული ეკონომიკა და ა.შ. ამ ყველაფერმა განაპირობა ევროპის სახელმწიფოების მისწრაფება იმ გზების მოსაძიებლად, რომლებიც მათ მშვიდობიანი თანაარსებობის საშუალებას მისცემდა. ნელ-ნელა ჩამოყალიბდა იდეა, რომელიც პოლიტიკურ და ეკონომიკურ ინტეგრაციას ითვალისწინებდა.¹

ევროკავშირის თავდაპირველი შექმნა სამი ორგანიზაციის არსებობას ითვალისწინებდა, რომელთა გაერთიანების შედეგად წარმოიქმნა ევროპის გაერთიანება. 1951 წლის 18 აპრილს დაარსდა ევროპის ქვანახშირისა და ფოლადის გაერთიანება. 1957 წლის 25 მარტს რომში ხელმოწერილ იქნა ხელშეკრულება, რომელმაც საფუძველი ჩაუყარა ევროპის ეკონომიკურ გაერთიანებას. ცალკე

* სამართლის დოქტორი, პროფესორი, საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის საჯარო სამართლის დეპარტამენტის უფროსი, დავით ბატონიშვილის სამართლის ინსტიტუტის დირექტორის მოადგილე.

¹ ჯიქია მ., ყუფარაძე გ., ევროკავშირის საგადასახადო სამართალი და ვიშეგრადის ქვეყნების საგადასახადო პოლიტიკა, თბილისი, 2016, 13.

ხელშეკრულებამ, რომელიც იმავე დღეს იქნა ხელმოწერილი, დააფუძნა ატომური ენერჯის ევროპული გაერთიანება – ევრო-ატომი. ექვსი დამფუძნებელი ქვეყნის პარლამენტმა მოახდინა ზემოაღნიშნულ ხელშეკრულებათა რატიფიკაცია და იგი ძალაში შევიდა 1958 წლის 1 იანვარს.² ევროკავშირის ეკონომიკური გაერთიანების პირველ პრეზიდენტად არჩეულ იქნა გერმანელი ვალტერ ჰალშტაინი.

1967 წლის 1 ივლისს ზემოაღნიშნული სამი ორგანიზაცია გაერთიანდა ევროპული გაერთიანების სახელით (European Community). 1973 წელს ევროპის გაერთიანების გაფართოება მოხდა, წვერი სახელმწიფოების რიცხვი გაიზარდა ექვსიდან ცხრამდე,³ ხოლო მოსახლეობის რაოდენობა – 191 მილიონიდან 255 მილიონამდე.

დღესდღეობით ევროკავშირში 28 წვერი სახელმწიფოა გაერთიანებული, მათ შორის დამფუძნებელ სახელმწიფოებს წარმოადგენენ: ბელგია, ნიდერლანდები, ლუქსემბურგი, საფრანგეთი, გერმანია და იტალია. მისი წევრების რაოდენობა შემდეგი ქრონოლოგიით გაიზარდა: 1973 წელი – გაერთიანებული სამეფო, ირლანდია, დანია; 1981 წელი – საბერძნეთი; 1986 წელი – ესპანეთი, პორტუგალია; 1995 წელი – შვედეთი, ფინეთი; 2004 წელი – ჩეხეთი, სლოვაკეთი, უნგრეთი, სლოვენია, პოლონეთი, მალტა, ლიტვა, ლატვია, ესტონეთი, კვიპროსი; 2007 წელი – ბულგარეთი, რუმინეთი; 2013 წელი – ხორვატია.

ევროკავშირის კანდიდატი სახელმწიფოებია: ისლანდია, მაკედონია, მონტენეგრო, სერბეთი და თურქეთი; ხოლო ალბანეთი, ბოსნია და კოსოვო პოტენციურ კანდიდატებია.⁴

ორგანიზაციის სწორი ფუნქციონირებისათვის აუცილებელია არსებობდეს გარკვეული სამართლებრივი აქტების ერთობლიობა, რომელიც ხელს უწყობს არსებული ორგანიზაციის ფარგლებში მის სამართლებრივ რეგულირებას, მისი კომპეტენციების განწერას,

² იქვე, 14

³ გაერთიანებული სამეფო, ირლანდია, დანია.

⁴ ჯიქია მ., ყუფარაძე გ., ევროკავშირის საგადასახადო სამართალი და ვიშეგრადის ქვეყნების საგადასახადო პოლიტიკა, თბილისი, 2016, 15.

წვერი სახელმწიფოების უფლებებისა და ვალდებულებების გამიჯვნას და სხვ.⁵

ევროკავშირის სამართლებრივი საფუძველია რამდენიმე საერთაშორისო ხელშეკრულება, რომლებიც შემდეგი ქრონოლოგიითაა მიღებული: 1948 წლის ბრიუსელის შეთანხმება;⁶ 1951 წლის პარიზის შეთანხმება;⁶ 1954 წელს ბრიუსელის განახლებული შეთანხმება;⁷ 1957 წლის რომის შეთანხმება;⁸ 1965 წლის შერწყმის შეთანხმება;⁹ 1985 წლის შენგენის შეთანხმება; 1986 წლის ერთიანი ევროპული აქტი;¹⁰ 1992 წლის მასტრიხტის შეთანხმება;¹¹ 1997 წლის ამსტერდამის შეთანხმება;¹² 2001 წლის ნიცის შეთანხმება;¹³ 2007 წლის ლისაბონის შეთანხმება.¹⁴

1965 წელს მიღებული შერწყმის ხელშეკრულების საფუძველზე მოხდა სამივე ზემოხსენებული ორგანიზაციის გაერთიანება და მათთვის საერთო მართვის ორგანოების შექმნა.

II. ევროკავშირის სტრუქტურა და სტრუქტურული ერთეულების კომპეტენციები

ევროკავშირის სისტემაში უამრავი ორგანოა, რომლებიც ხელს უწყობს მის სწორ და მართლზომიერ ფუნქციონირებას. რომის ხელშეკრულების შესაბამისად, ამ ორგანოებიდან 5 ძირითადი ორგანოა: ევროპული კომისია (ევროკომისია); მინისტრთა საბჭო; ევროსაბჭო; ევროპარლამენტი; ევროპის სასამართლო.¹⁵ მათგან

⁵ იქვე, 16.

⁶ პარიზის ხელშეკრულება შევიდა ძალაში 1952 წელს.

⁷ ბრიუსელის განახლებული ხელშეკრულება ძალაში შევიდა 1955 წელს.

⁸ რომის შეთანხმება ძალაში შევიდა 1958 წელს.

⁹ შერწყმის შეთანხმება ძალაში შევიდა 1967 წელს.

¹⁰ ერთიანი ევროპული აქტი ძალაში შევიდა 1987 წელს.

¹¹ მასტრიხტის შეთანხმება ძალაში შევიდა 1993 წელს.

¹² ამსტერდამის შეთანხმება ძალაში შევიდა 1999 წელს.

¹³ ნიცის შეთანხმება ძალაში შევიდა 2003 წელს.

¹⁴ ლისაბონის შეთანხმება ძალაში შევიდა 2009 წელს.

¹⁵ ლეონარდი დ., ევროკავშირის სახელმძღვანელო, ს. ჭუმბურიძის თარგმანი, მ. მექვაბიშვილის რედაქტორობით, თბილისი, 2002, 55.

ევროკავშირში განვერიანების პროცედურებს უზრუნველყოფს ევროკომისია, ევროსაბჭო და ევროპარლამენტი.

1. ევროპული კომისია (ევროკომისია)

ევროპული კომისია გაერთიანების აღმასრულებელი ორგანოა. ევროკომისიის წევრებს ეროვნული მთავრობები ნიშნავენ და მათი ლოიალობა მიმართულია გაერთიანების, როგორც ერთი მთლიანობის, ინტერესებისაკენ.¹⁶ კომისია შედგება 28 წევრისგან, რომლებიც წევრ სახელმწიფოებს წარმოადგენენ. მოცემულ თანამდებობაზე დანიშვნა ხდება მინისტრთა საბჭოს მიერ 5 წლის ვადით ეროვნულ მთავრობათა წარდგენით.¹⁷ 1995 წლიდან კომისიისა და მისი პრეზიდენტის უფლებამოსილების ვადა ხუთ წლით განისაზღვრა.

კომისიის მოვალეობები ჩამოთვლილია რომის ხელშეკრულების 155-ე მუხლში და მოიცავს საინიციატივო, აღმასრულებელ და საზედამხედველო ფუნქციებს.¹⁸ საინიციატივო ფუნქციები გულისხმობს ზოგად პასუხისმგებლობას მისი წინადადებების შესრულების უზრუნველყოფაზე. ამასთან, კომისიას ენიჭება განსაკუთრებული უფლება, წარადგინოს წინადადებები მინისტრთა საბჭოს წინაშე, რომელიც უმეტესწილად უძღურია, მიიღოს გადაწყვეტილება ამგვარი წინადადების არარსებობის შემთხვევაში.¹⁹ აღმასრულებელი ფუნქცია გულისხმობს მინისტრთა საბჭოს მიერ მიღებული გადაწყვეტილებების პრაქტიკაში განხორციელებას. კომისია განაგებს გაერთიანების მიერ დაარსებულ სხვადასხვა ფონდს. იგი ამზადებს ბიუჯეტის კანონპროექტს, რომელიც საბჭოსა და ევრო-

¹⁶ იქვე, 57.

¹⁷ ჯიქია მ., ყუფარაძე გ., ევროკავშირის საგადასახადო სამართალი და ვიშეგრადის ქვეყნების საგადასახადო პოლიტიკა, თბილისი, 2016, 18; იხ., <http://europa.eu/about-eu/institutions-bodies/european-commission/index_en.htm> [12.07.2018]

¹⁸ იქვე, 19.

¹⁹ იქვე.

პარლამენტს უნდა წარუდგინოს დასამტკიცებლად.²⁰ ზედამხედველობის ფუნქციამ კი კომისია აღჭურვა წევრი სახელმწიფოების კონტროლის მექანიზმით. როგორც კი კომისია მიიჩნევს, რომ წევრმა სახელმწიფომ დაარღვია ხელშეკრულებით გათვალისწინებული ვალდებულებები, მან უნდა გამოთქვას თავისი აზრი და შემდეგ შეუძლია აღძრას საქმე სასამართლოში კონკრეტული სახელმწიფოს წინააღმდეგ.

2. ევროსაბჭო

1974 წლის პარიზის სამიტზე ოფიციალურად გადაწყდა, რომ მთავრობის მეთაურები წელიწადში სამჯერ უნდა შეხვედნენ ერთმანეთს ევროსაბჭოს ეგიდით. 1975 წლის მარტში დუბლინში გამართული შეხვედრიდან მოყოლებული ევროსაბჭო იკრიბებოდა ამ პრინციპით 1985 წლის დეკემბრამდე, როდესაც შეხვედრათა რიცხვი ორამდე შემცირდა. თუმცა უფრო მოგვიანებით ამ შეხვედრების რიცხვი გაიზარდა ოთხამდე. ევროსაბჭოს სხდომები ტარდება იმ ქვეყანაში, რომელი სახელმწიფოც თავმჯდომარეობს მინისტრთა საბჭოს.²¹

3. ევროპარლამენტი

ევროპარლამენტის მთავარი მიზანია ევროკავშირში არსებული სხვადასხვა ინსტიტუტის დემოკრატიული ფუნქციონირების უზრუნველყოფა და მათი კონტროლი. ევროპარლამენტის წევრები აირჩევიან პირდაპირი არჩევნების საფუძველზე 5 წლის ვადით. რომის ხელშეკრულების 138-ე მუხლის თანახმად, ამ მიზნით ყველა წევრ სახელმწიფოში უნდა მოქმედებდეს ერთნაირი საარჩევნო სისტემა. ევროპარლამენტის წევრების რაოდენობა დღესდღეობით შეადგენს 751-ს. მისი დაკომპლექტება ხდება წევრ სახელმწიფოებში პირდაპირი არჩევნების წესით არჩეული დეპუტატებისგან,

²⁰ იქვე, 20

²¹ ლეონარდი დ., ევროკავშირის სახელმძღვანელო, ს. ჭუმბურიძის თარგმანი, მ. მექვაბიშვილის რედაქტორობით, თბილისი, 2002, 73.

მარიამ ჯიქია, ევროკავშირი

რომელთა რაოდენობაც თავიანთი ქვეყნის მოსახლეობის რაოდენობის პირდაპირპროპორციულია. ლისაბონის ხელშეკრულებით, არცერთ სახელმწიფოს არ შეიძლება ჰყავდეს 6 წარმომადგენელზე ნაკლები და 96-ზე მეტი.²²

ევროპარლამენტს აკისრია ევროპული კომისიისა და მინისტრთა საბჭოს ზედამხედველობის მოვალეობა, საკანონმდებლო პროექტში მონაწილეობა და საბიუჯეტო ძალაუფლებები.²³

III. ევროკავშირში განვერიანების სტანდარტები და პროცედურები

1. ევროკავშირში განვერიანების სტანდარტები

1997 წელს ევროკომისიამ გამოაქვეყნა დოკუმენტი სახელწოდებით – „დღის წესრიგი 2000“. აღნიშნული დოკუმენტის ფარგლებში ევროკომისიამ დიდი ყურადღება მიაქცია ევროკავშირის წევრობის კანდიდატი სახელმწიფოების შესაძლებლობებს. კომისიის მოსაზრებით ადმინისტრაციული შესაძლებლობების მოდერნიზაცია აპლიკანტი სახელმწიფოს მიერ ევროკავშირის კანონმდებლობასთან დასაახლოებლად და შესასრულებლად აუცილებელი პირობა იყო.²⁴

ევროკავშირში განვერიანების პირობები განისაზღვრა კოპენჰაგენის 1993 წლის სამიტზე, სადაც შემდეგი კრიტერიუმები იქნა ჩამოყალიბებული:

- სახელმწიფოში დემოკრატიული ინსტიტუტების არსებობა, რომლებიც კანონის უზენაესობასა და ადამიანის უფლებათა დაცვას უზრუნველყოფს;
- ძლიერი საბაზრო ეკონომიკა, რომელიც უზრუნველყოფს კონკურენციას ბაზარზე;

²² ჯიქია მ., ყუფარაძე გ., ევროკავშირის საგადასახადო სამართალი და ვიშეგრადის ქვეყნების საგადასახადო პოლიტიკა, თბილისი, 2016, 23.

²³ იქვე, 25.

²⁴ კაპანაძე ს., პირობითობისა და სოციალიზაციის გავლენა ევროპული პოლიტიკის მაკოორდინირებელი შიდა ინსტიტუტების ტრანსფორმაციაზე აღმოსავლეთ ევროპასა და საქართველოს ევროპეიზაციის პროცესში (სადოქტორო დისერტაცია), თბილისი, 2009, 64.

- ევროკავშირის სტანდარტების შესაბამისად ვალდებულებების შესრულების უნარი, რომელთა შორის არის პოლიტიკური, ეკონომიკური და მონეტარული კავშირის მიზნებთან შესაბამისობა.²⁵

ევროკავშირის ნევრობაზე განაცხადის შეტანა შეუძლიათ იმ ქვეყნებს, რომლებიც გარკვეულწილად „მისდევენ“ ევროკავშირის შესახებ ხელშეკრულების მე-2 მუხლში ჩამოთვლილ ღირებულებებს. ევროკავშირში განწევრიანების პროცედურების თანახმად, აღნიშნული საკითხის გადანყვეტაში მონაწილეობს ევროკავშირის რამდენიმე ორგანო, კერძოდ: ევროსაბჭო, ევროკომისია და ევროპარლამენტი.

2. ევროკავშირში განწევრიანების პროცედურები

ევროკავშირში განწევრიანების პროცედურა სამი ეტაპისგან შედგება: პირველი ეტაპი – სახელმწიფო ნევრობის კანდიდატია, რაც თავისთავად არ გულისხმობს, რომ ოფიციალური მოლაპარაკებები იწყება; მეორე ეტაპი – ოფიციალური მოლაპარაკებების დაწყება, რაც დაკავშირებულია ევროკავშირისა და კანდიდატი სახელმწიფოს კანონმდებლობის დაახლოებისა და ჰარმონიზაციის პროცესებთან, მათ შორის, ადმინისტრაციული, სასამართლო, ეკონომიკური და სხვა რეფორმების გატარების მზაობასთან, რათა სახელმწიფომ დააკმაყოფილოს კოპენჰაგენის სამიტზე მიღებული განწევრიანების კრიტერიუმები; მესამე ეტაპი გულისხმობს იმ პერიოდს, როდესაც დაახლოებისა და ჰარმონიზაციის პროცესი დასრულებულია და კანდიდატი სახელმწიფო მზადაა განწევრიანებისათვის.

განწევრიანების შესახებ მოლაპარაკებები იწყება მხოლოდ მაშინ, როდესაც ევროსაბჭოს ყველა წევრი ერთხმად მიიღებს აღნიშნულ გადანყვეტილებას. ევროსაბჭოს გადანყვეტილების შემდეგ ევრო-

²⁵ <http://www.europarl.europa.eu/summits/copenhagen/co_en.pdf> [15.12.2018]

კომისია იწყებს აქტიურ მოლაპარაკებას, რომელიც ორი ელემენტისგან შედგება:

- შემოწმება – კომისია დეტალურად ამოწმებს თითოეულ მიმართულებას, რომლის ფარგლებშიც იგი განსაზღვრავს, არის თუ არა მზად კანდიდატი წევრობისთვის. შემოწმების შედეგად იწერება დასკვნა, სადაც მოცემულია ის ამოსავალი სტანდარტები, რომლებიც კანდიდატმა უნდა დააკმაყოფილოს;
- ურთიერთშეთანხმებული პოზიცია – ევროკავშირსა და კანდიდატ სახელმწიფოს შორის მიმდინარეობს მოლაპარაკება დადგენილ სტანდარტებსა და გასატარებელ რეფორმებზე, რომელიც აუცილებელია კანდიდატი სახელმწიფოსათვის.²⁶

მოლაპარაკების პროცესი განსხვავებულია იმის მიხედვით, თუ რა მდგომარეობა აქვს კანდიდატ სახელმწიფოს. მოლაპარაკების დასკვნითი ნაწილი მოიცავს შემდეგ ეტაპებს:

- ევროკავშირის მიერ თითოეული მიმართულების განხილვა და გატარებული რეფორმების შეჯამება. თუ რომელიმე კონკრეტულ სფეროში კანდიდატი სახელმწიფო არ აკმაყოფილებს დადგენილ სტანდარტს, მოლაპარაკების პროცესი გრძელდება;
- მეორე ეტაპი გულისხმობს განეწინაინების ხელშეკრულების ხელმოწერას, რომელიც მოიცავს წევრობის დეტალურ პირობებს. აღნიშნული დოკუმენტი საჭიროებს ევრო-საბჭოს, ევროკომისიისა და ევროპარლამენტის მხარდაჭერას, კანდიდატი სახელმწიფოსა და ევროკავშირის წევრების ხელმოწერას და რატიფიცირებას;
- მესამე ეტაპი მოაზრებს ქვეყნის ოფიციალურად შესვლას ორგანიზაციაში იმ კონკრეტულ დღეს, რაც მითითებულია წევრობის შესახებ ხელშეკრულებაში.²⁷

²⁶[https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/policy/steps-towards-joining_en_\[20.10.2018\]](https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/policy/steps-towards-joining_en_[20.10.2018])

²⁷ იქვე.

3. ევროკავშირში განვერიანების ბოლო პერიოდის პრაქტიკა

ევროკავშირში განვერიანების ბოლო პერიოდის პრაქტიკა განხილულია უნგრეთისა და პოლონეთის მაგალითზე. ეს ორი ქვეყანა 2004 წელს ევროკავშირის ერთ-ერთი ყველაზე ფართო მასშტაბით გაფართოების დროს შეუერთდა კავშირს. უნგრეთმა ნევრობის შესახებ განაცხადი 1994 წლის 31 მარტს წარადგინა, თუმცა მოლაპარაკების ეტაპი მხოლოდ 1998 წელს დაიწყო. 1994 წელს უნგრეთის მთავრობამ შექმნა ევროკავშირში განვერიანების საკოორდინაციო ინსტიტუტი, სადაც სამი სამინისტრო იყო ჩართული (საგარეო საქმეთა სამინისტრო, მრეწველობის და ვაჭრობის სამინისტრო, საერთაშორისო ეკონომიკური ურთიერთობების სამინისტრო), თუმცა მოგვიანებით, 1996 წელს აღნიშნული ფუნქცია მხოლოდ საგარეო საქმეთა სამინისტროს დარჩა, კერძოდ, მის დაქვემდებარებაში მყოფ ევროპული ინტეგრაციის სახელმწიფო სამდივნოსა და უწყებათაშორის, ევროპული ინტეგრაციის კაბინეტს. აღნიშნულ ორგანოებში შექმნილი იყო 31 სამუშაო ჯგუფი, რომელიც მუშაობდა განვერიანების ხელშეკრულების თითოეული თავის მიხედვით და საერთო სტრატეგიის ჩამოსაყალიბებლად.²⁸

უნგრეთი აღმოსავლეთ ბლოკის ერთადერთი სახელმწიფოა, რომელმაც მოახერხა წარმატებული პოლიტიკური ტრანსფორმაცია ყოფილი კომუნისტური პარტიის მონაწილეობით. უნგრეთის სოციალისტ მუშაკთა პარტიის ლიდერები ევროპული ინტეგრაციის მომხრენი იყვნენ. წლების განმავლობაში უნგრეთი იყო სახელმწიფო, რომელიც აქტიურად იზიდავდა უცხოურ ინვესტიციებს, რასაც პოლიტიკური სისტემის სტაბილურობაც განაპირობებდა. დასავლეთ ევროპის ქვეყნების მოსაზრებით, უნგრეთი იყო ის ქვეყანა, რომელიც უფრო მარტივად მოახერხებდა ადაპტირებას

²⁸ კაპანაძე ს., პირობითობისა და სოციალიზაციის გავლენა ევროპული პოლიტიკის მაკოორდინირებელი შიდა ინსტიტუტების ტრანსფორმაციაზე აღმოსავლეთ ევროპასა და საქართველოს ევროპეიზაციის პროცესში (სადოქტორო დისერტაცია), თბილისი, 2009, 100.

მარიამ ჯიქია, ევროკავშირი

ევროკავშირის მოთხოვნებთან, მათ შორის ლიბერალურ საბაზრო ეკონომიკაზე გადასვლას.²⁹

1990 წლის შემდეგ, 10 წლის მანძილზე, უნგრეთის პოლიტიკური მდგომარეობა შედარებით დაბალანსებული იყო. კონსერვატორები და სოციალისტური პარტია ერთმანეთს ანაცვლებდა. აღნიშნული პერიოდი ხასიათდება პოლიტიკური ძალების მხრიდან საბაზრო ეკონომიკისადმი უარყოფითი დამოკიდებულებითა და სოციალიზმის მიმართ სიმპათიებით.³⁰

ყველაზე მნიშვნელოვანი ცვლილებები დაკავშირებულია თავისუფალ დემოკრატებთან, რომლებიც საბაზრო ეკონომიკის ერთადერთი მომხრეები იყვნენ. 1990 წელს თავისუფალმა დემოკრატებმა არჩევნებში ხმები 21.4% დააგროვეს. მიუხედავად იმისა, რომ მოსახლეობა უკმაყოფილო იყო მოქმედი ხელისუფლებით, მომდევნო წლების დინამიკაში ფიქსირდება თავისუფალი დემოკრატების მომხრეთა შემცირება, კერძოდ: 1994 წელს – 19.7%; 1998 წელს – 7.9%, 2002 წელს – 5.5%.³¹

1990 წლიდან 2002 წლამდე პერიოდში უნგრეთმა საკმაოდ დიდი გზა განვლო იმისათვის, რომ საბაზრო ეკონომიკაზე გადასულიყო: მოხდა იმპორტ-ექსპორტის პოლიტიკის ლიბერალიზაცია; საგადასახადო სისტემამ განიცადა ცვლილებები, რომლებიც უფრო მიახლოებულს ხდიდა მას დასავლეთის პრაქტიკასთან (ზოგიერთი გადასახადი საერთოდ გაუქმდა); მიღებულ იქნა კონკრეტული სამართლებრივი ნორმები, რომლებიც ხელს უწყობდა პრივატიზაციის პროცესს.³² ზემოაღნიშნული პროცესების გათვალისწინებით, 2002 წლის კოპენჰაგენის სამიტზე, უნგრეთს დანარჩენ 10 კანდიდატ ქვეყანასთან ერთად ევროკავშირმა განვერიანებაზე თანხმობა განუცხადა. 2003 წელს ჩატარდა რეფერენდუმი, სადაც

²⁹<https://eu.boell.org/en/2014/10/28/hungary-and-european-union-1989-2014-success-story> [11.10.2018]

³⁰ იქვე.

³¹ იქვე.

³² Hare P.G., Hungary: In transition to a Market Economy, Journal of Economic Perspectives, Vol.5, No.4, 1991, 200

რეფერენდუმში მონაწილე მოსახლეობის 45%-მა ხმათა უმრავლესობით ევროკავშირში გაწევრიანებას დაუჭირა მხარი (83.7%).

ევროკავშირში ინტეგრაციის პოლიტიკას პოლონეთში კოორდინაციას უწევდა ევროპული ინტეგრაციის კომიტეტის აპარატი, რომელიც 1996 წელს შეიქმნა ევროპული ინტეგრაციის კომიტეტთან ერთად. კომიტეტისა და მისი აპარატის შექმნა განპირობებული იყო პოლონეთის მიერ ევროკავშირში გაწევრიანების განაცხადის შეტანით. ევროპული ინტეგრაციის კომიტეტს პრემიერ-მინისტრი ხელმძღვანელობდა, ხოლო კომიტეტის მთავარი ფუნქცია ევროკავშირში გაწევრიანებისათვის აუცილებელი გადანყვეტილებების მიღება და პროცესის დაჩქარება იყო.³³

უმაღლეს დონეზე გადანყვეტილების მიმღებ ორგანოებს 2002 წელს შეემატა ევროპული ინტეგრაციის ეროვნული საბჭო (68 წევრი), რომელიც შედგებოდა სოციალური და პროფესიული ორგანიზაციების, ასევე, აკადემიური და არასამთავრობო წრეების წარმომადგენლებისგან. საბჭოს მთავარი ფუნქცია იყო ევროპული ინტეგრაციის კომიტეტისა და პრემიერ-მინისტრისათვის რჩევების მიცემა ინტეგრაციასთან დაკავშირებულ საკითხებზე.³⁴

პოლონეთის სახელმწიფოს გარდასახვა კომუნისტური, ერთპარტიული სისტემიდან თანამედროვე დემოკრატიული, თავისუფალი საბაზრო ეკონომიკის სისტემაზე დაიწყო 1989 წლის არჩევნებიდან, რაც განპირობებული იყო დანგრეული ეკონომიკითა და მუდმივი პოლიტიკური „დაძაბულობით“. 1989 წელს ნაწილობრივ თავისუფალმა არჩევნებმა პოლონურ პოლიტიკას განსხვავებული მიმართულება მისცა. ამავე წელს დაინიშნა პრემიერ-მინისტრი, რომელიც არ იყო კომუნისტების რიგებიდან. სწორედ აქედან დაიწყო რადიკალური ცვლილებები, რაც ასე აუცილებელი

³³ კაპანაძე ს., პირობითობისა და სოციალიზაციის გავლენა ევროპული პოლიტიკის მაკოორდინირებელი შიდა ინსტიტუტების ტრანსფორმაციაზე აღმოსავლეთ ევროპასა და საქართველოს ევროპეიზაციის პროცესში (სადოქტორო დისერტაცია), თბილისი, 2009, 100, იხ. ციტირება: Amplac, 2004, p. 59.

³⁴ იქვე, 101, იხ. ციტირება: Amplac, 2004, p. 60.

იყო პოლონეთის შემდგომი განვითარებისათვის.³⁵ პრემიერ-მინისტრ მაზოვიეცკის მთავრობის მიერ განხორციელებული რადიკალური რეფორმები „შოკური თერაპიის“ სახელითაა ცნობილი. 1990 წლიდან თავისუფალი საბაზრო ეკონომიკის პრინციპები ამოქმედდა, რასაც ბევრმა წარმოებამ ფეხი ვერ აუწყო, თუმცა, მეორე მხრივ, მოსახლეობის მეორე ნაწილმა ისარგებლა სამეწარმეო საქმიანობის თავისუფლებით და საკუთარი ბიზნესი დაიწყო.³⁶ სახელმწიფო საკუთრებაში არსებული კომპანიების პრივატიზაციამ განაპირობა უცხოური ინვესტიციების შემოდინება, რაც ქვეყნის ეკონომიკურ განვითარებაზე დადებითად აისახა. 1991 წლიდან 2009 წლამდე ქვეყანა ხასიათდებოდა მზარდი ეკონომიკური მაჩვენებლებით, მაშინაც კი, როდესაც სხვა ევროპული ქვეყნები გარკვეულ ეკონომიკურ კრიზისს განიცდიდნენ (2009 წელი).

ეკონომიკური რეფორმა სასიცოცხლო მნიშვნელობისა იყო, რადგან მის გარეშე საზოგადოების ტრანსფორმაცია შეუძლებელი იქნებოდა. თუმცა ეკონომიკის გარდა, პრობლემები იყო სხვა სახელმწიფო ინსტიტუტებში, რომლებიც რეფორმირებას საჭიროებდა. 1997 წელს პოლონეთში გატარდა რამდენიმე რეფორმა, მათ შორის, საპენსიო სისტემის, ჯანდაცვის, განათლებისა და ადგილობრივი თვითმმართველობის რეფორმები. ამის მიუხედავად, 2000 წელს პოლონეთი ჯერ კიდევ მძიმე მდგომარეობაში იყო უმუშევრობის თვალსაზრისით. 2000 წლის მაჩვენებლებით უმუშევრობამ 20% მიაღწია. სოციალურმა პრობლემებმა მოსახლეობაში წარსულის ნოსტალგია გამოიწვია. ხალხი დაიღალა მუდმივი რეფორმებისა და ადაპტაციის პერიოდით. მიუხედავად აღნიშნული უკმაყოფილებისა, პოლონეთმა შეძლო იმ რეფორმების გატარება, რაც სასიცოცხლო მნიშვნელობის იყო ევროკავშირში გასაწევრიანებლად. დღესდღეობით იგი ევროკავშირის წევრთაგან ის გამოიწვევს, რომლის ეკონომიკაც 1991 წლიდან დღემდე მხოლოდ ზრდადი მაჩვენებლით ხასიათდება.

³⁵www.msz.gov.pl/en/c/MOBILE/foreign_policy/europe/european_union/poland_ineu/tiger_turned_eagle/ [04.09.2018]

³⁶ იქვე.

IV. დასკვნა

ბოლო ორი წლის მანძილზე მომხდარმა მოვლენებმა ევროკავშირის გაფართოების პერსპექტივას საფრთხე შეუქმნა. საუბარია 2016 წლის გაერთიანებული სამეფოს რეფერენდუმის შედეგებსა და თურქეთში მიმდინარე პოლიტიკურ ცვლილებებზე. 2016 წლის 23 ივნისს გაერთიანებული სამეფომ, რეფერენდუმის შედეგებზე დაყრდნობით, გადაწყვიტა ევროკავშირის დატოვება. რეფერენდუმის ჩატარების ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი მიზეზი ქვეყნის ეკონომიკური კეთილდღეობა იყო. ევროკავშირის მოწინააღმდეგების მოსაზრებით, დიდი ბრიტანეთი ევროკავშირის დატოვების შემდგომ თავისუფლდებოდა სანეგრო შენატანისგან და იმ ეკონომიკური ვალდებულებებისგან, რომელიც ყველა წევრ სახელმწიფოს აკისრია. თუმცა წინასწარ არავინ შეისწავლა ის სავარაუდო შედეგები, რომელიც შეიძლება დამდგარიყო გამოსვლის შემდეგ.

ბრექსიტის თვალსაჩინო სარგებელი ისაა, რომ გაერთიანებულ სამეფოს არ ექნება ვალდებულება სანეგრო შენატანისა, რაც მათი ეროვნული შემოსავლის 0,31%-ია. ასეთივე თვალსაჩინოა ის ფაქტი, რომ გაერთიანებულ სამეფოსა და ევროკავშირის შორის შემცირდება სავაჭრო ურთიერთობები.³⁷ ბრექსიტის შემდეგ ზუსტი სავაჭრო ტარიფების ზრდის ინდექსის დადგენა ამ ეტაპისთვის ძალიან რთულია. ნორვეგია, რომელიც ევროკავშირის წევრი არაა, თუმცა სარგებლობს შეღავათიანი სავაჭრო პირობებით, აწყდება უამრავ სხვა პრობლემას, როგორცაა, სხვადასხვა რეგულაცია და დირექტივა საზღვრის კვეთასთან და ანტიდემპინგურ საკითხებთან დაკავშირებით. სწორედ ამიტომაც, რომ ნორვეგიას ევროკავშირთან ნაკლები სავაჭრო ურთიერთობები აქვს, მიუხედავად შეღავათიანი სატარიფო პოლიტიკისა.

სხვადასხვა კვლევის შედეგად მეცნიერები და ექსპერტები მივიდნენ შემდეგ ორ, ერთმანეთის გამომრიცხავ სცენარამდე. ოპტი-

³⁷ <<https://www.questia.com/read/1P3-4123055891/the-price-of-brexit-for-individuals>> [12.11.2018]

მისტური სცენარის მიხედვით, გაერთიანებული სამეფო შეინარჩუნებს ნორვეგიის მსგავს სავაჭრო ურთიერთობებს ევროკავშირთან. პესიმისტური სცენარის შემთხვევაში, გაერთიანებული სამეფო გააგრძელებს ევროკავშირთან ურთიერთობას, როგორც მესამე სახელმწიფო. ამ უკანასკნელ შემთხვევაში სავაჭრო ურთიერთობები იკლებს. ოპტიმისტური სცენარის შემთხვევაში დიდ ბრიტანეთში თითოეული პირის შემოსავალი იკლებს 1.3%-ით, ხოლო პესიმისტურის შემთხვევაში – 2.6%-ით, რაც 850-დან 1700 ფუნტ სტერლიგამდე შემოსავლის კლებას გულისხმობს.

მიუხედავად იმისა, რომ გაერთიანებულმა სამეფომ შექმნა ევროკავშირიდან გასვლის პრეცედენტი, ზემოაღნიშნული ეკონომიკური მაჩვენებლების გათვალისწინებით, სხვა ქვეყნების მხრიდან ამ უფლებით სარგებლობა ნაკლებ სავარაუდოა ახლო მომავალში.

რაც შეეხება თურქეთს, რომელსაც ხანგრძლივი პერიოდის ურთიერთობები აკავშირებს ევროკავშირთან, 2016 წლის ზაფხულის მოვლენების შემდეგ მკვეთრად შეიცვალა პოლიტიკური გეზი და თვითონვე თქვა უარი თავის წინადადებაზე ევროკავშირში გაწევრიანებასთან დაკავშირებით, რომელიც 1999 წლიდან აქვს წარდგენილი.

ევროკავშირის მიერ კოპენჰაგენის სამიტზე დადგენილი სტანდარტების დასაკმაყოფილებლად ევროკავშირის კანდიდატ სახელმწიფოებს ეძლევათ გარკვეული დრო, რათა შესაბამისი რეფორმები გაატაროს. აღნიშნული დრო განისაზღვრება კანდიდატი ქვეყნის პოლიტიკური და ეკონომიკური მზაობის შესაბამისად. მსგავსი კანდიდატი სახელმწიფოები არიან: ისლანდია, სერბეთი, მონეტენგო, ბოსნია და ჰერცეგოვინა, კოსოვო და ალბანეთი.

ზემოაღნიშნული სტანდარტების მიუხედავად, პოლიტიკური ნების არსებობის შემთხვევაში, აღნიშნულიდან გადახვევა დასაშვებია, რასაც თავისი დადებითი და უარყოფითი მხარეები აქვს. არსებობენ ევროკავშირის დღეს უკვე წევრი სახელმწიფოები, რომელთაც მსგავსი ტრანსფორმაციის გზა სრულყოფილად არ გაუვლიათ, თუმცა პოლიტიკური ნების არსებობის გამო ნაადრევად გახდნენ ევროკავშირის წევრები (მაგალითად, რუმინეთი, ბულგარეთი).